

นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ
ในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*
HEALTH PROMOTION TOURISM INNOVATION IN WORLD HERITAGE CITIES FOR
THE ELDERLY IN INDUSTRIAL ZONES PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ประวิทย์ ประมาน*, เสาวลักษณ์ ประมาน, พวิษฐ์ อัครพัฒนกำชัย

Prawit Pramann*, Saowaluk Pramann, Phawat Akkarapatkamchai

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: saowaluk57@aru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม เพื่อพัฒนา นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลก และเพื่อถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมท่องเที่ยวเชิง ส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งดำเนินการ การวิจัยแบบผสมผสาน โดยนำผลการศึกษาเชิงปริมาณมาสนับสนุนผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพผ่าน กระบวนการตามวงจร PDCA คือ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานอย่าง เหมาะสม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้าง สุขภาวะแบบองค์รวม และแบบทดสอบทริยีนโครงการ และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วน เสีย มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.85, 1.00 และ 1.00 ตามลำดับ วิเคราะห์สถิติด้วยค่าเฉลี่ยและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม พบว่า มี 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดการ การปฏิบัติงาน และการควบคุม ซึ่งมีความโดดเด่นทั้งด้าน กิจกรรม สถานที่ แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอำเภอบางปะอิน โดยการดำเนินการ การเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 และระดับสมรรถนะการ ท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.22 2) นวัตกรรมที่เป็นคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม เท่ากับ 4.08 อยู่ในระดับมาก และ ความเป็นไปได้ เท่ากับ 4.17 อยู่ในระดับมาก และ 3) ความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98

คำสำคัญ: นวัตกรรมการท่องเที่ยว, การส่งเสริมสุขภาพ, เมืองมรดกโลก, ผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม

Abstract

This research aims to synthesize competencies for promoting holistic health. To develop health-promoting tourism innovations in world heritage cities, and to convey the use of innovative health promotion tourism in the World Heritage City for the elderly in industrial areas, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province which conducts mixed methods research By using the results of

quantitative studies to support the results of qualitative data through the process of the PDCA cycle, that is, Plan, Do, Check, and Act. The sample group consisted of 395 people. The research instrument was a holistic health promotion competency questionnaire and project lesson transcripts and semi-structured in-depth interviews with stakeholder groups. The content reliability was equal to 0.85, 1.00, and 1.00, respectively. Statistical analysis was performed using mean and standard deviation and content analysis. The research results found that: 1) Competency in promoting holistic health was found to have 4 aspects: planning, organization, operations and control, which are outstanding in terms of activities, places, and tourist attractions Culture and way of life of the people of Bang Pa-in District By working to promote holistic health for the elderly. The overall level was at a high level, with an average of 3.56, and the level of competency in health promotion tourism of World Heritage cities for the elderly was found to be at a low level overall, with an average of 3.22. 2) Innovation as a community tourism guide, The average value of appropriateness was 4.08, which was at a high level and feasibility was equal to 4.17 at a high level and 3) satisfaction with the community tourism guide Overall, it was at a high level with an average of 3.98.

Keywords: Tourism Innovation, Health Promotion, World Heritage City, Elderly in Industrial Zone

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้พัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวตามแนวคิดโมเดลอารมณดีมีความสุข สนับสนุนให้มีการรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลที่หลากหลายทางภูมิศาสตร์ ชีวภาพและวัฒนธรรม รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตในแต่ละท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นสินค้าและบริการสำหรับการท่องเที่ยวคุณภาพสูง รวมทั้งการส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ดูแลความปลอดภัย และรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สมบูรณ์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) นอกจากนี้ยังสนับสนุนการยกระดับบริการและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสากล ทั้งยังสนับสนุนการพัฒนาทักษะและศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่นำไปสู่การสร้างคุณภาพและความยั่งยืน เช่น การบริการด้วยใจ ความเข้าใจและภูมิใจวัฒนธรรมของท้องถิ่น ภาษา การสื่อสาร ดิจิทัล การเล่าเรื่อง ความสะอาดปลอดภัย และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้จำนวนมากให้กับประเทศไทย ซึ่งสูงเป็นอันดับ 4 ของโลก โดยเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Eco-tourism) การท่องเที่ยวเชิงศิลปวิทยาการ (Arts and Sciences tourism) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) เป็นต้น (กชมน วรงค์คำ, 2562; จิราภา สนิทจันทร์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับ ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ ที่ชี้ให้เห็นว่า ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกโลกและวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้จากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง และประเพณีวิถีชีวิต (ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ, 2561)

ปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวในหลาย ๆ ประเทศต่างให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งสร้างรายได้จำนวนมากเข้าประเทศ (ศิโสภา ธีวัฒนา, 2566) ซึ่งข้อมูลคาดการณ์ถึงมูลค่าตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกในปี พ.ศ. 2563 - 2568 จะมีแนวโน้มการเติบโตจาก 4 ล้านดอลลาร์สหรัฐเป็น 11 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยคิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 20.90 (Global Wellness Institute, 2018) สอดคล้อง

กับองค์การอนามัย (WHO) ได้รายงานจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนและประเทศไทย จึงทำให้คณะรัฐมนตรีมีการผลักดันแนวทางการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยใช้ศักยภาพความแข็งแกร่งด้านระบบบริการสุขภาพของประเทศเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาใช้บริการ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2563) ดังนั้น การนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์น่าจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชน และท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น และยังส่งผลไปสู่การพัฒนาประเทศ (กนกพร ฉิมพลี, 2559; ศิวธิดา ภูมิวรณี, 2562) จากการสำรวจกิจกรรมทางกายของประชากรที่อายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย และการใช้พลังงาน โดยใช้แบบสอบถาม Global Physical Activity Questionnaire (GPAQ, version 28) ซึ่งมีข้อคำถามครอบคลุมกิจกรรมทางกายทั้ง 3 มิติ ประกอบด้วย กิจกรรมจากการทำงาน ได้แก่ การทำงานโดยปกติที่ต้องออกแรงกายในระดับปานกลางหรืออย่างหนัก กิจกรรมจากการเดินทางในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเดิน การขี่จักรยาน และกิจกรรม ยามว่าง ได้แก่ การออกกำลังกาย เล่นกีฬา พบว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีกิจกรรมทางกายใน ทุกระดับข้างต้นน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอายุอื่น ๆ และยัง พบว่า ระดับความหนักของกิจกรรมทางกายจะลดลงสวนทางกับอายุที่เพิ่มขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้น กิจกรรมทางกายก็จะลดน้อยลง จึงควรมีการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกิจกรรมทางกายในวัยสูงอายุเพื่อเพิ่มระดับความหนักของกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม เพื่อท้ายที่สุดแล้ว จะส่งผลทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ตลอดจนเป็นการเสริมกิจกรรมยามว่างที่ช่วยฟื้นฟูทั้งร่างกายและจิตใจในกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.), 2566)

พื้นที่ชุมชนอำเภอบางปะอิน เป็นหนึ่งในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม ภายใต้ชื่อ “นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร” เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็น ความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรม ความสงบสุข อำนาจทางการเมืองที่มั่นคงและซับซ้อน มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวของประชาชนทุกเพศทุกวัยโดยทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีลักษณะของการมาท่องเที่ยวแบบเช้าวัดไหว้พระ เยี่ยมชมโบราณสถาน ร่วมประเพณีวัฒนธรรม ร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เป็นต้น โดยการขึ้นรถทัวร์นำเที่ยว เดิน-วิ่งมาราธอน การปั่นจักรยาน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการอนุรักษ์สืบสานศิลปและวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะ จึงได้จัดทำโครงการวิจัยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีลักษณะเป็นคู่มือการท่องเที่ยว ชุมชนประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่และแหล่งท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติตน และภาพประกอบ โดยมีแผนที่แสดงเส้นทางผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด ซึ่งมุ่งเป้าไปที่กลุ่มผู้สูงอายุที่ชื่นชอบกิจกรรมการท่องเที่ยว สันทนาการ การออกกำลังกาย การเข้าร่วมสังคม การพักผ่อนหย่อนใจ การรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุแล้ว ยังจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวและเป็นการสืบสานวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีดั้งเดิมของชุมชนอำเภอบางปะอินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

มีวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติตามแผน ขั้นตรวจสอบประเมินผล และขั้นปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม (PDCA) มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นวางแผน (Plan) เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการเสริมสร้าง สุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ และถ่ายทอดนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 16,734 คน ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป มีสุขภาพกายและจิตดี สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ มีที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย คือ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 390 คน ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แบ่งสัดส่วนตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละตำบล ที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน (Yamane, T., 1973)

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่รับการสัมภาษณ์ คือ นายกเทศบาลตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน หัวหน้าชุมชน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด รวมทั้งหมดจำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เพราะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย คือ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ชี้แจงโครงการกับองค์กรภาคีเครือข่ายในพื้นที่เป้าหมาย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่อำเภอบางปะอิน รวมทั้งหมด 18 แห่ง

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมที่มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและมีมาตรวัดการประเมินค่า แบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง ที่มีลักษณะเป็นแนวข้อคำถามปลายเปิด และแบบถอดบทเรียนโครงการ (AAR) ประกอบด้วยแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษา และความถูกต้องเหมาะสม โดยตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่า เท่ากับ 0.82, 1.00 และ 1.00 ตามลำดับ

ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Do) คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การสังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม เพื่อศึกษาสมรรถนะการเสริมสร้าง สุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม ศักยภาพชุมชน ลักษณะของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 ประสานงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่อำเภอบางปะอิน ทั้ง 18 แห่ง เพื่อชี้แจงแบบคำชี้แจงข้อมูลวิจัยสำหรับอาสาสมัคร (Information Sheet) กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งให้กลุ่มตัวอย่าง หรืออาสาสมัครได้เซ็นแบบยินยอมเข้าร่วมการวิจัยสำหรับอาสาสมัคร (Consent Form) ด้วยความสมัครใจก่อนที่จะ

ทำแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม และรับการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างของทั้ง 2 กลุ่ม

1.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง ทั้ง 18 แห่ง จากนั้น นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ดังนี้

1.2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย แบ่งสัดส่วนตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละตำบล ที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นท้องที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่ออธิบาย ดีความ สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัยจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างที่รับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นสมรรถนะการเสริมสุขภาพและพัฒนาศักยภาพประชาชน ประกอบด้วยนายกเทศบาลตำบล นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นักพัฒนาชุมชน หัวหน้าชุมชน ท้องเที่ยวและกีฬาจังหวัด รวมทั้งหมดจำนวน 5 คน

1.3 กำหนดอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของอำเภอบางปะอินในเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของอำเภอบางปะอินจากการลงพื้นที่ในภาคสนาม (Field Research) ทำการสำรวจข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพื้นฐาน แหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อตรวจสอบ ความถูกต้อง และประเมินข้อมูลในรูปแบบการจัดเวทีชาวบ้าน ระหว่างวันที่ 4 - 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2566 ณ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. การพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสารและผลงานวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เนื้อหา กำหนดรูปแบบ ลักษณะและองค์ประกอบของคู่มือฯ

2.2 สังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุจากแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 การวิเคราะห์และสรุปด้วยข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างที่รับการสัมภาษณ์ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.4 กำหนดจุดมุ่งหมายและขอบเขตในการสร้างคู่มือฯ ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชน ลักษณะภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ทรัพยากรท่องเที่ยว รวมทั้งการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านมิติทางกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม มิติทางจิตวิญญาณ มิติทางปัญญา และมิติทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2.5 จัดทำร่างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ที่มีการกำหนดรูปแบบของคู่มือฯ ลักษณะของรูปแบบ ภาพประกอบ ลักษณะเนื้อหา แนวการเขียนและภาษาที่ใช้ร่วมกับชุมชน ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ก่อนนำไปถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมต่อไป โดยการกำหนดเกณฑ์แบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับและมีช่วงของค่าเฉลี่ยตามค่า Likert Scales การประเมินค่า และแปลผล (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระดับ 5 คะแนน ตั้งแต่ 4.51 - 5.00	หมายถึง มีระดับความเหมาะสม/เป็นไปได้มากที่สุด
ระดับ 4 คะแนน ตั้งแต่ 3.51 - 4.50	หมายถึง มีระดับความเหมาะสม/เป็นไปได้มาก
ระดับ 3 คะแนน ตั้งแต่ 2.51 - 3.50	หมายถึง มีระดับความเหมาะสม/เป็นไปได้ปานกลาง
ระดับ 2 คะแนน ตั้งแต่ 1.51 - 2.50	หมายถึง มีระดับความเหมาะสม/เป็นไปได้น้อย
ระดับ 1 คะแนน ตั้งแต่ 1.00 - 1.50	หมายถึง มีระดับความเหมาะสม/เป็นไปได้น้อยที่สุด

3. การถ่ายทอดการใช้นวัตกรรม ดังนี้

3.1 ประชาสัมพันธ์โครงการ และชี้แจงวัตถุประสงค์กับพื้นที่เป้าหมายทั้ง 18 แห่ง เพื่อรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมฯ

3.2 จัดกิจกรรมการถ่ายทอดนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ทั้งในรูปแบบอบรมและการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่ จำนวน 40 คน เพื่อตรวจสอบและประเมินข้อมูลที่เก็บได้ ระหว่างวันที่ 19-20 ธันวาคม 2566 ณ เทศบาลตำบลเชียงรากน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3.2.1 นำเสนอและตรวจสอบเนื้อหาสาระของคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ทั้งข้อมูลพื้นฐานชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่และแหล่งท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติตน และภาพประกอบ โดยมีแผนที่แสดงเส้นทางผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด

3.2.2 ถอดบทเรียนโครงการ (AAR) และประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) โดยในแต่ละข้อคำถามมีคะแนนความสำคัญในการประเมินผลตั้งแต่ 1 ถึง 5 ตามหลักการสร้างแบบประเมิน

3.3 นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการลงรหัสและวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Mean and Standardization) ของการประเมินรายชื่อ โดยการกำหนดเกณฑ์ช่วงของค่าเฉลี่ยตามค่า Likert Scales (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2551) ในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระดับ 5 คะแนน ตั้งแต่ 4.21 - 5.00	หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4 คะแนน ตั้งแต่ 3.41 - 4.20	หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมาก
ระดับ 3 คะแนน ตั้งแต่ 2.61 - 3.40	หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย
ระดับ 2 คะแนน ตั้งแต่ 1.81 - 2.60	หมายถึง มีระดับความพึงพอใจค่อนข้างน้อย
ระดับ 1 คะแนน ตั้งแต่ 1.00 - 1.80	หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ขั้นตรวจสอบประเมินผล (Check)

1. การตรวจสอบข้อมูล คือ การประเมินคุณภาพคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากกิจกรรมถอดบทเรียนและประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” จากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 40 คน

1.2 ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลผลการประเมินคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

2. สถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

2.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม และแบบถอดบทเรียนโครงการ (AAR)

2.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา เพื่ออธิบาย ตีความ สร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัยจาก จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง

ขั้นการปรับปรุงการดำเนินงานอย่างเหมาะสม (Act)

1. ประชุมถอดบทเรียนเพื่อรายงานความก้าวหน้าของโครงการ การค้นหาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้โครงการกิจกรรมบรรลุเป้าหมายเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

2. การนำผลวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากส่วนต่าง ๆ มาปรับแก้ไขคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ เพื่อให้ครอบคลุมทั้งมิติทางร่างกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม มิติทางปัญญา และมิติทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยมุ่งเน้นความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันขององค์ประกอบทั้งหมดนั้น จะต้องสานสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีคุณภาพ

3. รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” รวมทั้งตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานในเชิงวิชาการต่อไป

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยและคณะสามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจากผลการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พบว่า มี 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการควบคุม โดยบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐและเอกชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งโดดเด่นทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาสถานที่ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดีของชาวอำเภอบางปะอิน (เอกลักษณ์ นวรัตน์, 2566; กฤษฎา บัวรังษี, 2566) นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม พบว่า

ตารางที่ 1 ระดับปฏิบัติการดำเนินงานด้านสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวม	ค่าเฉลี่ย	ระดับปฏิบัติ
1. ด้านมิติทางร่างกาย	3.02	น้อย
2. ด้านมิติทางจิตใจ	3.38	น้อย
3. ด้านมิติทางสังคม	3.82	มาก
4. ด้านมิติทางปัญญา	3.96	มาก
5. ด้านมิติทางสิ่งแวดล้อมกายภาพ	3.64	มาก
ภาพรวม	3.56	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงระดับปฏิบัติการดำเนินงานด้านสมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 โดยมีรายละเอียดแบ่งออกได้ 5 ด้านมิติจากมากไปหาน้อย คือ ด้านมิติทางปัญญา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.96

ด้านมิติทางสังคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.82 ด้านมิติทางสิ่งแวดล้อมกายภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.64 ด้านมิติทางจิตใจ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.38 และด้านมิติทางกาย อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.02 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ระดับปฏิบัติการดำเนินงานด้านสมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ

สมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย	ระดับปฏิบัติ
1. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ	3.02	น้อย
2. ด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ	3.42	มาก
ภาพรวม	3.22	น้อย

จากตารางที่ 2 แสดงระดับปฏิบัติการดำเนินงานด้านสมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.22 โดยมีรายละเอียดจากมากไปน้อย คือ ด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.42 โดยมีความโดดเด่น คือ พระราชวังบางปะอินและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ พบว่า อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.02 ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นวัตกรรม มีลักษณะเป็นคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่และแหล่งท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติตน และภาพประกอบ โดยมีแผนที่แสดงเส้นทางผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
ด้านการจัดรูปแบบ	4.00	มาก	3.67	มาก
ด้านข้อมูลพื้นฐานชุมชน	3.33	ปานกลาง	4.00	มาก
ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ	4.67	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด
ด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ	4.67	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด
ด้านสินค้าที่ระลึก	4.33	มาก	4.00	มาก
ด้านวิธีการปฏิบัติตน	4.67	มากที่สุด	4.33	มาก
ด้านภาพประกอบ	3.33	ปานกลาง	4.00	มาก
ด้านความพึงพอใจต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ	3.67	มาก	4.00	มาก
ภาพรวม	4.08	มาก	4.17	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม เท่ากับ 4.08 และมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ เท่ากับ 4.17 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการประเมินค่าเฉลี่ยและระดับความเหมาะสมของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ พบว่าด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ และด้านวิธีการปฏิบัติตน อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการจัดรูปแบบ ด้านสินค้าที่ระลึก ด้านความพึงพอใจต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ อยู่ในระดับมาก โดยด้านข้อมูลพื้นฐานชุมชน และด้านภาพประกอบ อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

2. ผลการประเมินค่าเฉลี่ยและระดับความเป็นไปได้ของคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ พบว่า ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการจัดรูปเล่ม ด้านข้อมูลพื้นฐานชุมชน ด้านสินค้าที่ระลึก ด้านวิธีการปฏิบัติตน ด้านภาพประกอบ และด้านความพึงพอใจต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ที่มีลักษณะเป็นคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ยังต้องได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติการใช้คู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านความทันสมัยของอุปกรณ์โทรศัพท์และความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีแอปพลิเคชันแผนที่นำทางมากขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมผลการประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.98 โดยด้านสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพและด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนของสินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติตน ความพึงพอใจต่อคู่มือท่องเที่ยวชุมชนฯ และการจัดรูปเล่ม อยู่ในระดับมาก และข้อมูลพื้นฐานชุมชนกับภาพประกอบ อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนวัตกรรมท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์สมรรถนะการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดการ การปฏิบัติงาน และการควบคุม พบว่า มีสมรรถนะที่โดดเด่นทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ สถานที่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดีของชาวอำเภอบางปะอิน รวมทั้งการดำเนินงานการเสริมสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.56 และแต่มีระดับสมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 3.22 สอดคล้องกับ ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีศิลปะการแสดง เทศกาล ประเพณีความรู้วิถีชีวิตและแนวปฏิบัติในที่มีแบบแผนมาจากสมัย กรุงศรีอยุธยาที่สามารถพัฒนาและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ (ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ, 2561) ซึ่งจากแนวคิดของ ชยพล ลื่อนันต์ ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีความปลอดภัยและปลอดภัย ควบคู่ไปกับความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว นั้น ถือเป็นหนึ่งภาระกิจที่ทุกภาคีเครือข่ายจะต้องร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้แตกต่างไปจากอดีต หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การท่องเที่ยวนิวนอร์มอล (New normal tourism)” เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ นักท่องเที่ยว ทั้งช่วยผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถดำเนินต่อไปได้ (ชยพล ลื่อนันต์, 2565) และยังสอดคล้องกับ มธรา สวนศรี และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก พบว่า มีความต้องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นของตน เนื่องจากมีพื้นที่และธรรมชาติที่โดดเด่นในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีบุคลากรและประชาชนชุมชนที่มีความรู้ด้าน

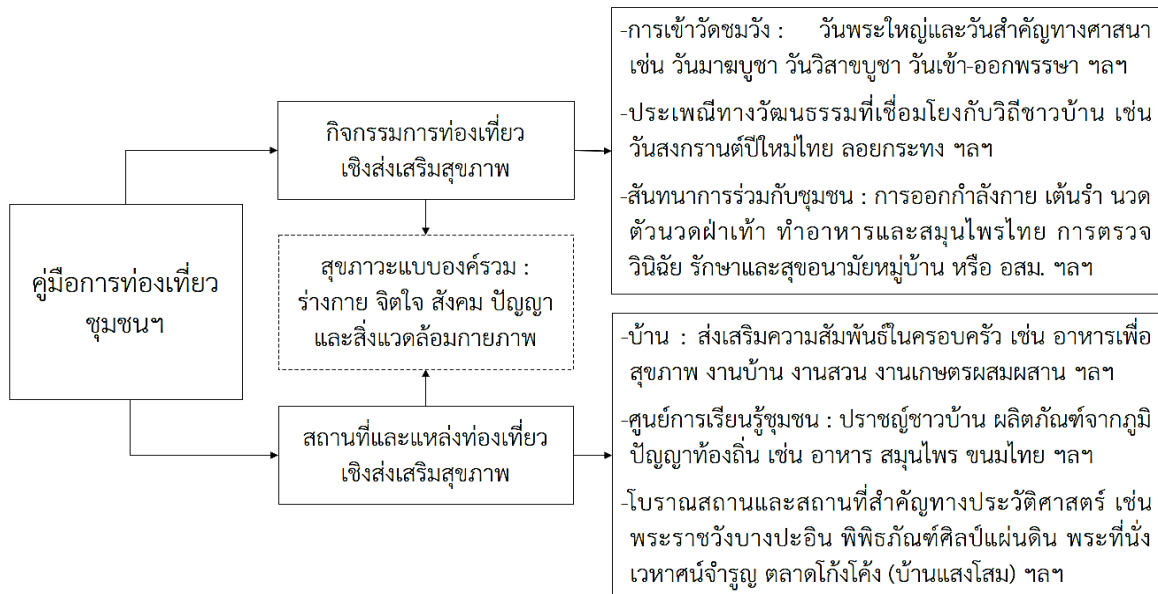
สุขภาพ มีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนมีผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ (มธรา สวนศรี และคณะ, 2565)

2. ผลการพัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า นวัตกรรม มีลักษณะเป็นคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยว สถานที่และแหล่งท่องเที่ยว สินค้าที่ระลึก วิธีการปฏิบัติตน และภาพประกอบ โดยมีแผนที่แสดงเส้นทางผ่านการสแกนคิวอาร์โค้ด มีค่าความเหมาะสม เท่ากับ 4.08 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และค่าความเป็นไปได้ เท่ากับ 4.17 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ กัลยาณี กุลชัย ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เกิดกระบวนการในการสร้างคู่มือโดยการมีส่วนร่วมมีการกำหนดอัตลักษณ์ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักวิจัย โดยมีอัตลักษณ์ที่ต้องการนำเสนอคือ ความเป็นพื้นที่สีเขียว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตอันดี โดยชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจรวมต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน คือ การจัดรูปแบบ ข้อมูลเนื้อหา การใช้ภาษา และภาพประกอบ ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะเผยแพร่คู่มือท่องเที่ยวต่อไปร้อยละ 99.5 (กัลยาณี กุลชัย, 2560) สอดคล้องกับ ยุภา คำตะพล และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า โมเดลเอเอชพีเพื่อการตัดสินใจ ผ่านระบบแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่น่าสนใจได้ ผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อระบบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ยุภา คำตะพล และคณะ, 2565)

3. ผลการถ่ายทอดการใช้นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับกลุ่มที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.98 สอดคล้องกับ จุฑาธิปต์ จันทรเฑียร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า รูปแบบสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน ในจังหวัดมีความเหมาะสม สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และปลูกจิตสำนึกผ่านกิจกรรมที่สามารถสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยวผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่จากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (จุฑาธิปต์ จันทรเฑียร และคณะ, 2561) และยังสอดคล้องกับจันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และรักชนก คชไกร ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเสริมพลังในการเป็นภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: มุมมองของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การเสริมสร้างสุขภาพกายและใจให้แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอ เป็นการเสริมสร้างอาวุธในการสืบค้นข้อมูล การเสริมสร้างความรู้และทักษะการเป็นภาคีเครือข่าย การเสริมสร้างความสามารถในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเสริมสร้างความมั่นใจเรื่องรายได้และความมั่นใจด้านความปลอดภัย (จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ์ และรักชนก คชไกร, 2563) อีกทั้ง พัตยศ เพชรวงษ์ และเชม อภิภัทรวิโรดม ที่นำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้แก่ มาตรฐานหลักของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนธรรมชาติ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ แนวทางด้านการจัดการคุณภาพของน้ำ และแนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (พัตยศ เพชรวงษ์ และเชม อภิภัทรวิโรดม, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ คือ กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรมของพื้นที่ชุมชนอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถนำเสนอเป็นแบบจำลองได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุ

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป 1) สมรรถนะการเสริมสร้างสภาวะแบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในพื้นที่ชุมชนบางปะอิน ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การวางแผน การจัดการ การปฏิบัติงาน และการควบคุม ซึ่งมีความโดดเด่นทั้งด้านกิจกรรม สถานที่ แหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวอำเภอบางปะอิน และมีการดำเนินงานการเสริมสร้างสภาวะแบบองค์รวม ทั้งด้านมิติทางกาย มิติทางจิตใจ มิติทางสังคม มิติทางจิตวิญญาณ มิติทางปัญญา และมิติทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีเหมาะสมกับผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) นวัตกรรม ที่เป็นคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ : “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม” นี้ สามารถส่งเสริมกิจกรรมของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนให้มีสุขภาพที่ดี เศรษฐกิจมั่นคง สังคมผู้สูงอายุแบบพึ่งพาอาศัยกัน สืบสาน อนุรักษ์และประชาสัมพันธ์ความเป็นเมืองมรดกโลก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน และ 3) ผลจากการถ่ายทอดการใช้คู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ : “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม” จังหวัดพระนครศรีอยุธยากับกลุ่มที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความพึงพอใจต่อคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการศึกษาวิจัยนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้ 1.1) ควรนำคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนฯ : “นวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของเมืองมรดกโลกสำหรับผู้สูงอายุในเขตอุตสาหกรรม” นี้ สร้างเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เผยแพร่อย่างหลากหลายช่องทางมากขึ้น เช่น ช่อง You Tube, Facebook หรือจัดทำเป็นป้ายเล็ก ๆ ทั้งภาษาไทยและ

ภาษาอังกฤษ เป็นต้น และ 1.2) ควรมีการจัดตั้งและพัฒนาภาคีที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อพาชมทำกิจกรรมแนะนำและอธิบายประวัติความเป็นมาตามสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว ต่าง ๆ ก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองมรดกโลกโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวข้องกับระบบแนะนำแบบดิจิทัลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ วัฒนธรรมท้องถิ่น และแหล่งโบราณสถานเมืองมรดกโลก อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2.2) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเป็นแกนนำในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น และแหล่งโบราณสถานเมืองมรดกโลกอย่างยั่งยืนของอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2.3) ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยบูรณาการวิถีชีวิตแบบสังคมผู้สูงอายุกับความเป็นเมืองมรดกโลกของอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณบุคคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2566 (รหัสโครงการ 4380141) คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (เลขที่ใบรับรอง HE-151-2566) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งที่อำเภอบางปะอิน และชมรมผู้สูงอายุ บุคลากรและผู้บริหารเทศบาลตำบลเชิงรำน้อย อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กชธมน วงศ์คำ. (2562). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัวตำบลแกตา อำเภอกาตา จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กนกพร ฉิมพลี. (2559). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2563). เอกสารความรู้ ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. สำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2566 จาก http://www.thai-spa.go.th/spa2013/web/web_new/fileupload_doc/2023-02-21-3-23-3148296.pdf.
- กฤษฎา บัวรังษี. (20 พฤศจิกายน 2566). สมรรถนะการเสริมสุขภาวะและพัฒนาศักยภาพประชาชน. (ประวิทย์ ประมาน, ผู้สัมภาษณ์)
- กัลยาณี กุลชัย. (2560). การสร้างคู่มือการท่องเที่ยวชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 20(1), 26-41.
- จันทิมา ฤกษ์เลื่อนฤทธิ และรักชนก คชไกร. (2563). แนวทางการสร้างเสริมพหุพลังในการเป็นภาคีภาคีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ: มุมมองของผู้สูงอายุกรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารพยาบาลทหารบก, 21(3), 473-480.
- จิรดาภา สนิทจันทร์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ. ใน สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสิ่งแวดล้อม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ. (2561). รูปแบบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนบางกระบือ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 24(4), 548-561.
- ชยพจน์ ลือนันต์. (2565). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 17(1), 147-155.
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ. (2561). การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 10(1), 65-80.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- พัทยศ เพชรวงษ์ และเขม อภิภัทรโรดม. (2565). แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา ณ บ้านพุร้อน อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 13(3), 113-123.
- มธุรา สวนศรี และคณะ. (2565). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, 23(2), 150-173.
- ยุภา คำตะพล และคณะ. (2565). ระบบการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. Life Sciences and Environment Journal, (23)2, 521-538.
- ศิโสภา ริวัฒนา. (2566). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดชลบุรี. วารสารมหาจุฬานครธรรมศาสตร์, 9(3), 12-23.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2551). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวธิดา ภูมิวิรมณี. (2562). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม. พะเยา: สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2566). เกร็ดความรู้สุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2566 จาก <https://www.thaihealth.or.th/category/สาระสุขภาพ/เกร็ดความรู้สุขภาพ/>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Global Wellness Institute. (2018). INTERNATIONAL WELLNESS TOURISM GROWING MUCH FASTER THAN DOMESTIC. Retrieved May 18, 2022, from http://www.thaispaassociation.com/news_inside.php?new_id=22
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.
- เอกลักษณ์ นวลรัตน์. (20 พฤศจิกายน 2566). สมรรถนะการเสริมสุขภาพและพัฒนาศักยภาพประชาชน. (ประวิทย์ ประมาน, ผู้สัมภาษณ์)